

Олексій Северинчик
ст. викл. кафедри соціології
ФСП КПІ ім. Ігоря Сікорського
o.severinchik@gmail.com

СОЦІАЛЬНІ НАСЛІДКИ ПОСИЛЕННЯ ВЛАДИ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОМПАНІЙ

Глобальні компанії у сучасних умовах виступають драйверами національного та секторального розвитку, мають колосальні матеріальні та нематеріальні активи, лідирують у процесах цифровізації економіки та інноваційної сфери, є власниками глобальних ланцюжків доданої вартості, формують значну частину бюджетів держав та виступають акторами на світовій арені.

До складу найбільших світових компаній зазвичай належать нафтові, енергетичні, автомобілебудівні, фармацевтичні, страхові, торгові компанії. Серед лідерів міцно закріпилися і телекомунікаційні компанії, компанії, які провадять діяльність у сфері онлайн-торгівлі, власники цифрових платформ, розробники програмного забезпечення, виробники комп'ютерної техніки. Поряд із компаніями з розвинених країн спостерігається збільшення компаній-лідерів за державною участю з країн, що розвиваються.

Глобальні компанії мають значну економічну владу і модифікують економічний простір у своїх інтересах. Проте їхній вплив не обмежується економічними відносинами. Трансформації зазнає і соціальна сфера. Зміни відбуваються за такими основними напрямками: наростання соціальних протиріч у системі «центр-периферія», обумовлених протиріччями економічного характеру. Насамперед відбувається посилення нерівномірності розподілу всередині блоків світ-системи.

Одним із проявів нерівномірності є нерівномірність розподілу доходів як між громадянами різних країн, так і всередині країн. Власники глобальних компаній очолюють рейтинги найбільш заможних людей окремих країн та планети. Співробітники глобальних компаній, розташованих у країнах центру, напівпериферії, отримують зазвичай більш високу заробітну плату, порівняно зі співробітниками компаній дрібнішого масштабу.

Це не завжди стосується співробітників глобальних компаній, розташованих у слаборозвинених країнах і використовують низькокваліфіковану ручну працю. Інститути країни-гегемона та країн центру найчастіше виступають

як базові для країн напівпериферії та периферії. Це призводить до активного управління системою відносин з локальними контрагентами, прагненню змусити їх прийняти зручні для провідних компаній країн центру правила і дедалі більше помітно впливати на інституційне оточення приймаючої країни.

У той самий час, «вкоріненість» ТНК призводить до своєрідної «мімікрії», коли локальний підрозділ міжнародної корпорації починає поводитися аналогічно місцевим фірмам, тобто відбувається стандартизація норм та стандартів поведінки мешканців різних країн. Поставляючи товари та послуги до більшості країн світу глобальні компанії, використовують маркетингові технології, зокрема й інтернет-маркетинг, формують в населення різних країн схожі потреби. Дедалі активніше починають відпрацьовуватись цифрові технології формування «заданих» параметрів споживача, уніфікуються кваліфікаційні вимоги до працівників.

До співробітників філій світових компаній, розташованих у різних країнах, передбачені схожі кваліфікаційні вимоги, причому оплата праці співробітників підприємств країн центру є вищою за оплату праці співробітників країн напівпериферії та периферії.

Також зазнають суттєвих змін системи освіти, ключовими з яких є: вибудовування систем освіти, орієнтованих на потреби найбільших транснаціональних гравців ринку та вимог, що вводять міжнародні рейтингові агенції.

З розвитком он-лайн освіти посилюється тенденція до монополізації у сфері освіти, особливо вищої, посилюється інформаційний вплив на масову свідомість. Розвиток інтернет-технологій розширює можливості впливу інтернет-гігантів на свідомість населення, програмуючи формування як його споживчих, а й соціальних, політичних та інших стандартів поведінки. Вплив при цьому може бути деструктивним, що підвищує ризик дестабілізації суспільних відносин і викликає прагнення органів влади посилити контроль за інтернет-простором.

Відбувається перенесення частини соціальних відносин до онлайн сфери. Інтернет-технології призвели до формування спільнот та обговорення значної кількості соціальних проблем в інтернет-просторі, вимивання «живого» спілкування. Модифікація глобальними компаніями економічних та соціальних відносин потребує особливої уваги. Необхідні комплексні зусилля держави, громадських інститутів, з одного боку, та глобальних компаній – з іншого, для гармонізації системи соціальних відносин.